

Simono Konarskio mokykla Vilniuje

Gintarė Dziminskaitė ir Raimondas Polenskis

9^a klasė

Simono Konarskio taku

Vilnius

2017

Turinys

Ižanga.....	3
Vilniaus Universiteto Medicinos fakultetas	4
Kryžkelis	6
Bazilijonų vienuolyno celėje.....	8
Pohulanka.....	10
Evangelikų – reformatų kapinės	12
Literatūra.....	12

Ižanga

Simonas Konarskis gimė 1808 metų kovo 5 dieną Dapkiškių dvare prie Mirosłavo, Lietuvoje. Tai žymus politinis veikėjas, 1831 metų sukilimo dalyvis. Gyvendamas emigracijoje užmezgė ryšius su Joachimo Lelevelio vadovaujama politine bendruomene. Visuomenėje buvo žinomas kaip publicistas, kartu su Jonu Činskiu redagavęs „Šiaurę“, kritikavęs dešiniųjų emigracinę politiką, reikalavęs baudžios panaikinimo, kvietęs kovoti prieš carinę valdžią. Išvartytas iš Prancūzijos, Simonas Konarskis kurį laiką gyveno Anglijoje, Šveicarijoje, vėliau dirbo Galicijoje, buvo vienas iš Lenkų tautos sandraugos organizacijos kūrėjų. Ukrainoje, Gudijoje bei Lietuvoje organizavo Jaunosios Lenkijos sąjungą.

Simoną Konarskį areštavo 1838 metais Vilniuje, kur 1839 metų vasario 15 dieną (pagal naują kalendorių - vasario 27 d.) buvo sušaudytas.

Pav. 1. Simono Konarskio portretas.

Vilniaus Universiteto Medicinos fakultetas

(Pilies g. 22, Vilnius (54°40'58.1"N 25°17'21.4"E) arba (54.682799, 25.289279))

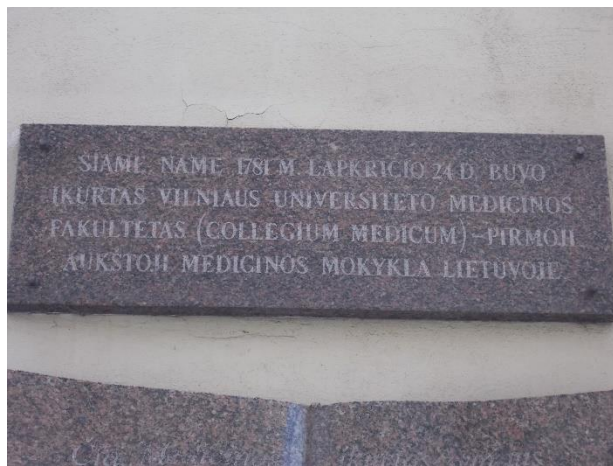
1837 metais Simonas Konarskis pirmą kartą susisiekė su Demokratinė draugija Vilniuje. Tai buvo jauno gūdų poeto Pranciškaus Savičiaus įkurta studentų draugija Vilniaus universiteto Medicinos fakultete. 1837 metų gruodį Konarskis su Savičiumi susitiko Lisove. Šio susitikimo metu gimė Lenkų tautos sandraugos ir Demokratinės bendruomenės sujungimo idėja. Buvo nuspręsta, kad Savičius pasiliks Vilniuje ir vadovaus filialui, pavadintam

„Jaunoji Lenkija“. Abu veikėjai parengė saugią komunikavimo sistemą. Buvo vengiama gausių susirinkimų bei naudojamos pseudonimais, į organizaciją verbuojami nauji nariai. Sambūrį sudarė 20 – 23 metų asmenys - lenkai, gudai, lietuviai ir ukrainiečiai. Bendruomenė plėtė savo veiklą užmezgdama ryšius su kitų miestų gyventojais. Sekretoriai ir korespondentai, bendradarbiaujantys su Konarskiu, naudojo slaptyvardžius: Ignacijus Radzevičius - „Iskariota“, Antonijus Ožeško - „Judak“, o pats Simonas Konarskis dažniausiai vadinosi „Janušu Niemrava“, net bendradarbiai ilgą laiką nežinojo tikrosios Konarskio pavardės. Siekiant griežtos konspiracijos buvo sukurtas specialus žodynas, pagal kurį Vilnius buvo vadinamas „Motina“, Kaunas - „Anusia“, Vilniaus gubernija - „Lūšna“.

1838 metais Simonui Konarskiui pavyko Gudijos, Ukrainos bei Lietuvos teritorijose įkurti apie tris tūkstančius įvairiausių būrelių, bendrijų, patriotinių sąjungų. Daug pastangų reikalavo bajorijos ir valstiečių vienijimas. Trūko knygų,

Pav. 2. Dabartinis buvusio Vilniaus Universiteto Medicinos fakulteto vaizdas

Pav. 3. Proginė lenta, įsteigta Vilniaus Universiteto Medicinos fakulteto įkūrimo paminėjimui

agitacinių leidinių. 1838 metų sausį specialiai išnuomotoje žemėje Košaruose, prie Polesės, Konarskis nusprendė įkurti spaustuvę, kuri palengvintų agitacinę veiklą. Tai buvo paskutinis legendinio politinio veikėjo sumanymas. 1839 metais jis stojo prieš karinį teismą, kuriame bus apkaltintas ketinimu atkurti Lenkijos – Lietuvos valstybę, o po kurio laiko sušaudytas.

Kryžkelis

(Rukainiai 13176; 54.609193, 25.534986)

1838 metų gegužę Simonas Konarskis atvažiuo į Vilnių spaustuvės įkūrimo reikalais. Kaip „savas“ žmogus, daug žinantis apie spaustuvių įrangos gabenimą iš užsienio, jam buvo nurodytas Vilniaus laikrodininkas Duchnovskis. Duchnovskio dirbtuvės buvo Pilies gatvėje. Pokalbis užtruko neilgai. Duchnovskis rekomendavo Konarskiui kreiptis į Rosentalį, vyninės Vokiečių gatvėje savininką,

galintį išspręsti „šį reikalą“. Carinė valdžia turėjo Austrijos policijos atsiųstą Simono Konarskio litografinį portretą su aprašymu ir buvo supažindinusi su juo, kaip paieškomu asmeniu, visų Vilniaus restoranų savininkus. Taigi, vos Konarskiui pasirodžius pas Rosentalį, tas nedelsdamas pranešė policijai. Rosentalis pasikalbėjo su Konarskiu apie spausdinimo mašinų gabenimą, aptarė sąlygas ir pareikalavo dar vieno susitikimo „ypatumams paduoti“. Tuo metu valdęs generolas gubernatorius kunigaikštis Dolgorukij įsakė Konarskį sekti. Netrukus Konarskis pastebėjo seklį ir suprato, kad turi kuo greičiau palikti Vilnių. Medicinos – chirurgijos akademijos studentai paslėpė jį valstiečio Luko (Naumo) Chulančiko pavarde profesoriaus Mianovskio klinikoje. Konarskis „sirgo“ trumpą laiką. Po kelių dienų buvo pranešta, kad ligonis mirė. Sutemus karstu jis buvo išvežtas į kapines, bet kape palaidojo tuščią karstą. „Velionis“ pasislėpė netoliese stovėjusiame vežime. Vežikas buvo Ignacijus Radzevičius iš Pinsko gubernijos, pas kurį Konarskis slėpėsi ilgą laiką. Arkliai pajudėjo Minsko plento link. 3 km už Rukainių, Kryžkelyje, pašto stotyje prie smuklės, vežimas sustojo pasikeisti arklius. Vežime slėpęsis Konarskis žvilgtelėjo iš po apklotu. Šis poelgis tapo pražūtingas. Kadangi vežimas stovėjo apšviestame pašto

Pav. 4. Kelias Minsko kryptimi, kuriuo Konarskis bandė išvažiuoti iš Vilniaus

Pav. 5. Vieta, kur kadaise buvo smuklė.

prieangyje, stotyje budėjęs prižiūrėtojas Vendziagolskis pastebėjo besislepiantį vežime žmogų ir puolė prie vežimo kaip plėšrus, grobio tykantis tigras. Nepadėjo nė pasas, nė paaiškinimai, Konarskis bei Radzevičius buvo areštuoti ir žandarų nuvežti į areštinę Vilniaus gubernijoje. 1838 metų vidurnaktį iš gegužės 27 į 28 areštinės komendantas Dolgorukij patvirtino suimtųjų perdavimą.

Pav. 6. *Smuklės eskizas nupieštas pagal liudininkų pasakojimus*

Bazilijonų vienuolyno celėje

(Aušros vartų g. 7A, Vilnius (Bazilijonų bažnyčia)

(54°40'30.8"N 25°17'18.0"E) arba (54.675222, 25.288321))

1838 metų gegužės 28 dieną Simonas Konarskis buvo apklausiamas kunigaikščio Aleksejaus Trubeckojaus, Vilniaus gubernatoriaus pavaduotojo, kuris netikėjo, kad apklausiamasis – tai Lukas (Naumas) Chulančikas, net skaityti nemokantis Radzevičiaus liokajus. Konarskį įkalino buvusio Bazilijonų vienuolyno celėje įrengtame kalėjime, kur 1823 metais buvo laikomas ir Adomas Mickevičius bei kiti filomatai. Žandarai tyrimo metu

Pav. 7. Bazilijonų vienuolynas, kur buvo įkalintas Konarskis

nuožmiais būdais tardė auką: grūdo po nagais vinis, pjaustė odą, žaizdas apliedavo žibalu ar spiritu ir uždegdavo. Nepaisant to, Konarskis nepalūžo ir neišdavė nė vieno sąmokslininko pavardės. Dažnai tardomąjį vilkdavo į celę nualpusį po ilgų, žvėriškų Trubeckojaus kankinimų. Dienomis, kai nevykdavo tardymai, Konarskiui grįždavo jėgos, tuomet jis rašė eilėraščius bei grojo fleita, kurią visada nešiojosi kaip tėvo atminimą. Gretimoje celėje kalėjo Stanislavas Šumskis, paskutinių Konarskio gyvenimo akimirkų liudininkas.

Daugelis žmonių žavėjosi Simonu Konarskiu, „keistojo kalinio“ kalba net gubernatoriaus

Pav. 8. Celė, kur Konarskis laukė nuosprendžio

Dolgorukovo pasąmonėje žadino prisiminimus apie seniai praėjusius dekabristų laikus. Puikiai atsiminė savo pokalbį su caru Nikolajumi I jo lankymosi Lietuvoje metu. Kai tikino carą apie ramybę gubernijose, šis įsiutęs parodė jam raportą iš rusų ambasados Paryžiuje su informacija apie Simono Konarskio veiklą. „O Konarskis? – paklausė caras Dolgorukovo, – žinau, kad jis čia yra. Svetima policija man tarnauja geriau negu sava.“ Nikolajus I bijojo lenkų net

nesuvokdamas, kad pačioje Rusijoje prieš jo valdžią kilo opozicija. Vilniuje veikė slapta rusų karininkų Geismaro korpuso draugija. Vienas iš sambūrio vadų buvo kapitonas Nikalojus Kuzminas – Korovajevs, kuris bendradarbiavo siekiant išvaduoti Simoną Konarskį. Konarskis

sutiko bėgti iš kalėjimo tik su sąlyga, jei bus išgelbėti ir jo šalininkai. Taigi, Korovajevas su Konarskio rašytu lapeliu, patvirtinančiu jo žodžių tikroviškumą, turėjo apeiti visas celes ir įkalbėti kalinius bėgti. Sutiko visi, bet, kaip savo dienoraščiuose rašė Felinskis: „... kai į Antonijaus Ožeškos celę įėjo Korovajevas, išdavikas išplėšė lapelį jam iš rankų ir pareikalavo sargybinių nuvesti jį pas areštinės viršininką. Buvo pasinaudota Ožeškos parodymais, Nikalojus Kuzminas – Korovajevas įkalintas bei nuteistas mirties bausme, vėliau nuosprendis sušvelnintas atimant titulą ir skiriant tremtį iki mirties. To paties teismo nuosprendžiu Simonas Konarskis buvo nuteistas sušaudyti.

Pav. 9. Vartai, vedantys į Bazilijonų vienuolyną

Pohulanka

(Muitinės g. 35, Vilnius (54°40'40.7"N 25°15'44.7"E) arba (54.677972, 25.262422))

... Vilnius... 1839 metai, vasario 27 diena... Miesto gatvėse pasirodė rusų kalba parašyti skelbimai: „Šiandien rytą, 11.30, už savo nusikaltimus bus teisiamas Simonas Konarskis. Egzekucijos vieta - Pohulankoje, prie Trakų vartų“.

Prieš mirtį Konarskiui buvo leista paprašyti trijų dalykų. Simonas Konarskis paprašė iš kalėjimo paleisti jo sužadėtinę Emiliją Michalską, leisti atsisveikinti su draugais bei grąžinti jo asmeninius daiktus šeimai. Įvykdyti buvo du pirmi prašymai. Dieną prieš egzekuciją vienuolyno prieigose buvo girdėti nuostabūs Konarskio atliekamos mazurkos garsiai. Nors Konarskis improvizavo, kūrinys nebuvo pamirštas, mazurkos natos išsaugotos iki mūsų dienų.

Vasario 27 dienos rytą, auštant, Konarskis atsisveikino su visais kalinamais draugais, kartu su pastoriumi Lipinskiu sėdo į roges ir žandarų lydimas aplinkinėmis gatvėmis, kad neatkreiptų žmonių dėmesio, buvo atvežtas į mirties vietą – Pohulanką.

Iš liudytojų atsiminimų žinoma, kad carinė valdžia uždraudė Medicinos – chirurgijos akademijos studentams išeiti iš paskaitų stebėti „Konarskio mirties“, tačiau studentai sulaužė įsakymą ir masiškai ėjo „mokyti – mirti“... Tą dieną, nepaisant didelio šalčio, minios žmonių užtvindė gatves. Ant kalvos prie Trakų vartų susirinko grupė juodai apsirengusių moterų, nebuvo tik Konarskio motinos (tris dienas prieš nuosprendį Paulina Struščkovska buvo priversta palikti Vilnių). Minia subangavo, pasigirdo raudos. Simonas Konarskis atsistojo rogėse ir kreipėsi į žandarus prašydamas: „Pasitraukite! Tauta nori mane pamatyti ir atsisveikinti!“. Aikštėje jau laukė egzekucijos vykdymo būrys. Buvo perskaitytas nuosprendis. Konarskis paprašė, kad jam neužrištų akių. Pasigirdo būgnų dūžiai, karabinų žvangėjimas. Komendantas davė įsakymą. Iššovė dvylika karių. Minia aiktelėjo, studentai prasibrovė pro karių rikiuotę bei įsiveržė į mirties vietą. Buvo draskoma kruvina žemė, nuo kojų nuplėstos geležinės grandinės, vienas iš studentų išplėšė iš rusų kario rankų mėlyną kepurę, dovanotą Konarskio motinos. Kariai nuramino minią, užkasė

Pav. 10. Akmuo, įamžinantis Konarskio egzekucijos vietą.

kūną ir liepė taip sutrypti žemę, kad neliktų jokių kapo žymių. Vis dėlto naktį kapo vietą papuošė daugybė vainikų bei gėlių.

Konarskio žūties vieta Pohulankoje tapo piligriminių žygių ir atminimo simboliu. 1924 metų vasario 27 dieną 85 -ųjų Konarskio mirties metinių proga Vilniaus visuomenė toje vietoje pastatė paminklinį akmenį su užrašu: „Čia 1839 metų vasario 27 dieną žuvo tautos didvyris Simonas Konarskis“. Paminklinį akmenį suprojektavo profesorius Julius Klos. Akmuo išliko iki mūsų dienų, tačiau didelis erelis su išskleistais sparnais dingo...

Evangelikų – reformatų kapinės

(K. Kalinausko g. 21, Vilnius (54°40'59.5"N 25°16'07.8"E) arba (54.683195, 25.268846))

Po 1839 metų vasario 27 dienos įvykių praėjus pusei metų, Antonina Sniadecka, žymaus gydytojo, biologo, chemiko ir publicisto Jendžėjaus Sniadeckio marti, kelių karininkų padedama, perlaidojo Simono Konarskio palaikus evangelikų – reformatų kapinėse ant Tauro kalno, prie netoliese įkurtų (1808 m.) evangelikų – liuteronų kapinių. Evangelikų – reformatų kapinėse iki 1973 metų stovėjo Felicijos Bedrut šeimos koplyčia, tikriausiai netoli šios koplyčios ir buvo palaidoti Simono Konarskio palaikai. Sovietmečiu kapinės buvo sulygintos su žeme, o jų vietoje pastatyti Santuokų rūmai.

Pav. 11. Vieta, kur kadaise buvo evangelikų – reformatų kapinės

Pav. 12. Vienintelė koplyčia, išlikusi iš evangelikų – reformatų kapinių

Literatūra

- Barszczewska A. SZYMON KONARSKI, Varšuva, PW „Wiedza Powszechna“, 1976.
- Jurkštas V. P. MAZUREK SZYMONA KONARSKIEGO, Vilnius, laikraštis „Czerwony Sztandar“, 1989.
- Kalemka S. UWIĘZIENIE SZYMONA KONARSKIEGO 27 MAJA 1838 ROKU WEDLE ZAPOMNIANEJ RELACJI, Varšuva, istorinis žurnalas „Mówią wieki“ Nr. 4, 1988.
- Łukaszewicz W. SZYMON KONARSKI (1808 - 1839), Varšuva, 1948.
- Młyński L. BOHATER I MĘCZENNIK ZA SPRAWĘ WYZWOLENIA, Vilnius, laikraštis „Czerwony Sztandar“, kovo 5 d. 1988.
- Mościcki H. SZYMON KONARSKI, Varšuva, Państwowy Instytut Wydawniczy, 1949.
- Szumski S. W WALKACH I WIĘZIENIACH, Vilnius, 1931.